

**ПУБЛІКАЦІЇ НА СТОРІНКАХ ПЕРІОДИЧНОЇ ПРЕСИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ. ЩОДО
ІСТОРІЇ ІМПЕРАТОРСЬКОГО НОВОРОСІЙСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «ОДЕССКИЙ ВЕСТНИК»)**

Г. С. ЛЕВЧЕНКО
*Старший викладач,
Одеський національний університет імені І.І.Мечнікова
(*Ніжній*)*

Відзначення ювілеїв - завжди слушна нагода для активізації пошукової діяльності науковців. 2015 року виповнюється сто п'ятдесят років від заснування провідного вищого навчального закладу на півдні України -Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Бажаємо приурочити цій знаменній події вивчення малодосліджених сторінок історії вишу за часів його попередника - Імператорського Новоросійського університету, яка була висвітлена на сторінках однієї з перших газет південного регіону України - «Одесского Вестника» (далі - ОВ).

Із початку заснування газети редакція вміщувала історично-краснорозповідні матеріали, не оминаючи своєю увагою питання щодо становлення та розвитку освіти в регіоні [1]. Поступово, з нерегулярного вміщування поодиноких повідомлень про окремі події на освітянській ниві в Одесі, ОВ еволюціонував до рівня справжнього хроніста, на шпальтах якого розглядався широкий спектр різноманітних питань у всіх сферах життєдіяльності. Серед них вагоме місце посідали публікації, що висвітлювали розвиток освіти в Одесі та в регіоні в цілому, які були представлені різними жанрами (замітки, звіти, повідомлення, анонси тощо).

Помітну частину масиву цього матеріалу на шпальтах ОВ склали публікації щодо історії Імператорського Новоросійського університету, які можна умовно виокремити в три блоки: 1) історія відкриття та діяльності першого вищого навчального закладу в південному регіоні України; 2) публікації, що пов'язані з інтелектуальною біографією викладачів та науково-дослідною діяльністю установ при виші; 3) публікації наукового доробку вчених університету.

У першому блоці матеріалів, який репрезентований сімдесятьма чотирма публікаціями, можемо виокремити такі тематики: 1) матеріали публічного обговорення щодо доцільності відкриття університету в Одесі; 2) інформативно- документальні матеріали про діяльність університету; 3) описи відзначення ювілейних подій.

«Живим питанням Новоросійського краю», як було написано в ОВ, стало обговорення проблеми відкриття університету на південних теренах України.

Починаючи з січня 1859 року і майже аж до самого відкриття університету (1 травня 1865 року), в газеті у вісімнадцятих публікаціях активно обговорювалася проблема щодо визначення міста та доцільності його заснування. Із газетних матеріалів ми дізнаємось, що терези переважували на користь Миколаєва, і навіть було схвалено проект статуту і штату Імператорського Новоросійського університету у місті Миколаєві [2], але врешті влада ухвалила рішення на користь Одеси. У березні 1865 року на шпальтах ОВ були вміщені «Правила для прийому в університеті по Одеському учбовому округу», а 4 травня того ж

року повідомлялося про відкриття Імператорського Новоросійського університету в Одесі [3].

Із відкриттям університету була проваджена традиція, яка існувала ще в Рішельєвському ліцеї,- публікація на сторінках ОВ річних звітів. Витяги із звітів почали публікуватись у газеті щорічно на початку вересня і вміщували матеріали за основними напрямками діяльності університету. Із цих публікацій можемо дізнатись про вшанування пам'яті видатних діячів у стінах університету (В.Жуковський, М. Костомаров), а також про відзначення двох ювілеїв від заснування університету(двадцяти і двадцятипятилітнього) [4]. Тобто, дотримуючись традицій редакція ОВ продовжувала популяризувати актуальні питання та надава можливість своїм читачам отримувати цінну й необхідну інформацію про розвиток освітнього процесу в Одесі та, зокрема , про перший вищий навчальний заклад.

Публікації другого блоку пов'язані з інтелектуальною біографією викладачів та науково-дослідною діяльністю установ при університеті і являють собою біографічні нариси, некрологи, бібліографічні повідомлення, оголошення про читання лекцій чи проведення дискусій, звіти наукових товариств тощо. Газетні публікації дають змогу розширити коло джерел про інтелектуальну діяльність відомих постатей, які працювали у стінах університету (В. Григорович, Ф. Брун, І. Мечников, Ф. Леонтович, О. Маркевич, В. Яковлев, Р. Орбінський, Г. Попруженко, В. Надлер, О. Кирпичников та ін.).

Досить плідно співпрацювали з ОВ професори університету, публікуючи матеріали різного спрямування, розглядаючи історичні проблеми різних аспектів. Серед них праці Г. Афанасьєва [5], О. Трачевського [6], О. Кочубинського [7], О. Кудрявцева [8], О. Кирпичникова [9], Ф. Леонтовича [10], Д. Овсянко- Куликовського [11], Ф. Успенського [12], В. Яковлева, В. Модестова, О. Маркевича, В. Надлера та ін.

Серед згаданих істориків ми вже окремо розглядали доробок В. Яковлева [13]. Зробимо більш детальний огляд праць двох істориків, які відмітилися найбільшою кількістю публікацій на шпальтах ОВ.

Зауваження на статтю професора О. Маркевича у зв'язку із першим складом професорів Новоросійського університету - О. Веріго міг стати викладачем шліє в 1866 р. і не був у числі перших викладачів університету - пролунала відповідь іншого професора [14]. На висловлені зауваження професор О. Маркевич відреагував блискавично. В наступному номері ОВ він зазначив, що повністю погоджується із висловленими зауваженнями, а допущені помил-

ки пояснив тим, що не встиг переглянути текст промови в надрукованому вигляді в редакції газети, як було домовлено з редактором. О. Маркевич подякував за висловлені зауваження, зазначивши наприкінці, що «не помиляється лише той, хто нічого не робить» [15]. Дана публікація дає можливість зрозуміти ставлення редакції газети до вміщуваних матеріалів.

У другій половині XIX ст. стало популярним читання публічних лекцій. Після прочитання двох лекцій, присвячених історії України в петровську епоху, О. Маркевич оприлюднив їх текст в ОВ. Матеріал лекцій висвітлював детально історичні події від виборів гетьмана І. Скоропадського до П. Полуботка і стосувався козацької тематики [16]. Популярним стало вміщення бібліографічних оглядів. Тому О. Маркевич вмістив декілька критичних оглядів на журнал «Киевская старина». Він подав спочатку короткий аналіз вміщених у журналі матеріалів історії південного краю і зокрема Новоросійського краю. Автор підкреслив, що на сторінках київського часопису вміщується дуже важливий матеріал для любителів південноруської історії. Позитивним, на думку О. Маркевича, є те, що «редакція вміщує об'єктивні історичні дослідження, не допускаючи на свої сторінки ніякої полеміки. Ми можемо бачити поруч різні за змістом, але цінні матеріали. Матеріали, які дають підґрунтя для такої мирної угоди - розвиток південноруської національної самосвідомості» [17]. Всього за нашими підрахунками на сьогодні він опублікував десять публікацій [18].

Ще одним постійним автором серед одеських вчених-істориків був В. Надлер. Доробок знаного історика вже ставав змістом наукових досліджень сучасних істориків [19].

Оригінальність ОВ та його унікальність відзначали вже його сучасники, наголошуючи на тому, що газета мала велику заслугу як популяризатора історичних досліджень з історії розвитку освіти. Саме унікальність ОВ, чинники, які вплинули на концепцію газети та факти, що стверджують про її самотність, дають підстави говорити про важливість використання газетних публікацій для висвітлення багатовекторних досліджень, зокрема історія Імператорського Новоросійського університету.

Література

1. Див.: Гребцова И. С. Периодическая печать в общественном развитии Южного степного региона Российской империи (вторая треть XIX в.) - Одесса: Астропринт, 2002.- 407 с. та ін.
2. Проект устава и штата Императорского Новороссийского университета в городе Николаеве [Карл Карлович Фойгт]. - Санкт-Петербург: Типография Императорской академии наук, 1862. - 74, [2] с.
3. Открытие Новороссийского университета //ОВ. - 1865. - 4 травня
4. Празднование двадцатилетия Новороссийского университета //ОВ.-1885. - 7 травня; К двадцатипятилетию Императорского Новороссийского университета //ОВ. - 1890. - 1 травня.
5. Афанасьев Г. Е. Десятилетие общества св. Кирилла и Мефодия (1870-1880 гг.) //ОВ. - 1880. - 15 (27) травня; Афанасьев Г. Русские кредитные учреждения //ОВ. - 1890.- 19 листопада (1 грудня); Афанасьев Г. Общества взаимного кредита в России //ОВ. -1889. - 23, 24 серпня; Афанасьев Г. Гниляковцы и городская земля //ОВ. - 1889. - 28 серпня; Афанасьев Г. Лондонская стачка //ОВ. - 1889. - 4 серпня; Афанасьев Г. Рост и населения Франции //ОВ. - 1889. 25 октября; Афанасьев Г. Пропала совесть //ОВ. - 1889. - 10 листопада; Афанасьев Г. Бразильский переворот //ОВ. - 1889. - 26 листопада; Афанасьев Г. Харьковские дворяне и майорат //ОВ. - 1889. - 4 грудня; Афанасьев Г. Про-

вольственные меры (К вывозу хлеба) //ОВ. - 1891. - 4 серпня; Афанасьев Г. Продовольственные меры. Доставка и распределение хлеба //ОВ. - 1891. - 8 серпня та ін.

6. Трачевский А. Высшие женские курсы в Одессе //ОВ. - 1879. - 31 січня, 4 лютого; ачевский А. Немецкий вопрос во Франции при Людовике XVI //ОВ. - 1880. - 11, 12 песня; Трачевский А. Витторино да Фельтре (Очерк из истории педагогики) //ОВ. - Ijgl 24, 25 жовтня та ін.
7. Кубинский А. Печатник Г. Ульрих //ОВ. - 1880. - 7 травня; Кочубинский А. В виду тысячелетних поминок славянского самосознания // ОВ. - 1885. - 16 січня; Кочубинский А. На рубеже тысячелетия // ОВ. - 1885. - 6 квітня; Кочубинский А. О нашей католической братии на юге - хорватах // ОВ. - 1887. - 9 березня; Кочубинский А. Еще свидетель славянского возрождения (Я. Ф. Головацкий) //ОВ. - 1888. - 7 червня; Кочубинский А. Московский архив министерства юстиции и наш юг //ОВ. - 1890. - 26, 28 травня та ін.
8. Кудрявцев А. Н. Две речи на панихидах по Николае Ивановиче Пирогове //ОВ. - 1881. -9 грудня та ін.
9. Кирпичников А. Два слова об И.С.Аксакове //ОВ. - 1886. - 6 лютого; Кирпичников А. А. С. Пушкин (29 января 1837 — 29 января 1887 г.) //ОВ. - 1887. - 29 січня; Кирпичников А. А. С. Пушкин (29 января 1837 - 29 января 1887 г.)//ОВ. - 1887. - 29 січня; Кирпичников А. Со святой горы. II //ОВ. - 1890. - 20 серпня та ін.
10. Леонтович Ф. К вопросу об учащихся в коммерческих училищах //ОВ. - 1888. - 18 серпня
11. Куликовский Д. К вопросу о высшем женском образовании //ОВ. - 1889. - 24 серпня.
12. Успенский Ф. Археологический съезд (Письмо из Москвы) //ОВ. - 1890. - 16 січня
13. Див. Левченко Г. С. Яковлев Володимир Олексійович //Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX - середина XX ст.). Одеса: Друкарський дім, 2009. - С. 463-465; Левченко Г. С. Історик В. О. Яковлев (1840-1896): реалізація наукового доробку у періодичній пресі //Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: 36. наук, праць II Міжнарод. наук, конф., 10-11 квітня 2009 р. Одеса/Відп. ред. М. І. Михайлуца. — Одеса: БМВ, 2009. -С. 152-158 та ін.
14. Модестов В. Нелишняя заметка (Из письма в редакцию) //ОВ. - 1890. - 5 травня.
15. Маркевич А. К «нелишней заметке» проф. Модестова//ОВ.-1890.-6 травня.
16. Маркевич О. Южная Русь при Петре Великом //ОВ. - 1891. - 8, 10, 15 квітня.
17. А. М. Библиография. «Киевская старина» 1883, т. VI кн. VII // ОВ. 1884. - 8 березня.
18. Маркевич А. И. Императорский Новороссийский университет (Историческая записка, читанная проф. А. И. Маркевичем на торжественном акте университета 1 мая) //ОВ. - 1890. - 2 травня; Маркевич А. И. Общеславянские учреждения (Речь, произнесенная проф. А. И. Маркевичем в торжественном годовичном собрании одесского славянского благотворительного общества, 11 мая 1890 г.) //ОВ. - 1890. - 14, 15, 16 травня; Маркевич А. И Южная Россия при Петре Великом //ОВ. - 1891. - 14, 16, 18 березня; Маркевич А. И Южная Россия при Петре Великом (Лекция вторая) //ОВ. - 1891 - 8, 10. 15 квітня; Маркевич А. Виленский IX археологический съезд //ОВ. - 1893. - 5 серпня; Маркевич А. IX Виленский археологический съезд. II //ОВ. - 1893. - 8, 9, 11, 13, 15, 17, 19 серпня та ін.
19. Див. Гончарук Т. Г., Новікова Л. В. Надлер Василь Карлович //Одеські історики. Енциклопедичне видання. Том 1 (початок XIX - середина XX ст.). Одеса: Друкарський дім, 2009. - с. 259-262 та ін.